

II MAJANDUSE ARENG

VÄLISKESKKOND

2000. aasta lõpul maailma majanduse kasv aeglustus ja tänavused väljavaated on halvenenud (vt tabel 2.1). Kõrgemad intressimäärad, madalamad aktsiahinnad ja halvemad laenuitingimused koos oodatust kauem kõrgena püsinud energiahindadega vähendasid tööstusriikide tootjate kasumeid ning kahandasid tarbijate ja investeerijate optimismi. Nõudluse vähenemine tööstusmaades 2000. a lõpul mõjutas omakorda arenevaid riike, mille majanduskasv põhineb ekspordil. Loetletud põhjustel aeglustunud kasvutempo peaks prognooside kohaselt taastuma alles 2001. a teisel poolel. Kogutoodangu kasvu kiirenemist võivad aga ohustada nafta kõrge hind, arengut toetava majanduspoliitika oodatust väiksem mõju ning võimalik majanduslangus Ameerika Ühendriikides.

Tabel 2.1. Valitud riikide tähtsamad majandusnäitajad

	Sisemajanduse koguprodukti kasv (%)			Tarbijahinna muut (%)			Jooksevkonto saldo (% SKP suhtes)		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Ameerika Ühendriigid	4,2	5,0	1,7	2,2	3,4	2,7	-3,6	-4,4	-4,3
Jaapan	0,8	1,7	1,0	-0,3	-0,7	-0,7	2,4	2,5	2,6
Europiirkond	2,7	3,4	2,7	1,2	2,4	2,2	-0,2	-	0,2
Saksamaa	1,6	3,0	2,2	0,7	2,1	1,7	-0,9	-1,4	-1,0
Suurbritannia	2,3	3,0	2,7	2,3	2,1	2,2	-1,1	-1,4	-1,9
Soome	4,0	5,7	5,0	1,3	3,0	2,8	5,9	7,7	8,0
Rootsi	4,1	3,6	3,1	0,5	1,0	1,8	3,5	2,6	3,1
Tšehhimaa	-0,8	2,8	3,5	2,1	3,9	4,2	-2,0	-3,4	
Poola	4,1	4,1	4,0	7,3	10,1	7,0	-7,5	-7,4	
Ungari	4,5	5,3	4,9	10,0	9,8	8,5	-4,3	-4,5	
Läti	1,1	6,6	6,0	2,4	2,7	2,1	-9,7	-8,6	
Leedu	-4,2	2,7	3,2	0,8	1,0	1,3	-11,2	-7,4	
Venemaa	3,2	7,5	4,0	85,7	20,8	17,6	11,3	13,4	

Allikas ja prognoos: Rahvusvaheline Valuutafond, märts 2001

Ameerika Ühendriigid ja Jaapan

Ühendriikides suurenes sisemajanduse koguprodukt 2000. aastal 5%, kuid kasv aeglustus aasta lõpus järsult. Käesoleva aasta alguses on kasv peaaegu seiskunud ja aastakasvuks prognoositakse 1,5...2,5%.

Kogutoodangu aeglasema kasvu põhjuseks oli investeeringute kasvutempo langus ja netoekspordi vähenemine, mis mõjutas ka tööstustoodangut (IV kvartalis -7,2%). Eratarbimise suurenemine küll jätkus, kuid tarbijate kindlustunne on suurema tööpuuduse (detsembris 4,2%) ja aktsiahindade langusest tingitud rikkuse vähenemise tõttu järsult kahanenud.

Halvenenud kasvuväljavaated tõid kaasa aktsiahindade märgatava languse ja dollari mõningase nõrgenemise. Kõige rohkem odavnesid tehnoloogia- ja telekommunikatsiooni ettevõtete aktsiad, mis olid 2000. aastal enim kallinenud.

Oluliseks riskiteguriks on jätkuvalt suur säästmise ja investeringute tasakaalustamatus. Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni hinnangul oli USA jooksevkonto puudujääk 2000. aastal 4,3% SKP suhtes. Suurim risk seisneb tänavu selles, et kui rahvusvahelised investeringuvood peaksid ootamatult järsult pöörduma, muutub jooksevkonto puudujäägi finantseerimine keeruliseks.

Majanduse kasvutempo aeglustumine ei ole veel vähendanud inflatsioonisurvet. Aastarvestuses tõusid tarbijahinnad IV kvartalis 3,4% ja 2001. a jaanuaris 3,7%. Inflatsioonitempot kiirendas peamiselt nafta ja gaasi hinna tõus; seda kõikevat komponenti arvestamata oli hinnatõus mõõdukas – 2,6%.

Rahapoliitika on lühiperioodil majanduskasvu toetamise efektiivseim vahend. Pärast kasvuväljavaadete halvenemist langetas USA Föderaalreserv tänavu jaanuaris intressimäärasid 100 baaspunkti võrra, tehes tasa 2000. a intressitõstmised. Ühendriikide valitsus kavandab ka maksude alandamist. Esindajatekoda kiitis heaks president Bushi administratsiooni plaani, mis tähendab 2002. aastal maksukoorma alandamist 0,5% SKP suhtes ning kümne aasta jooksul kokku 1,6 triljoni dollari võrra.

Jaapani majandus kasvas 2000. aastal 1,7%¹, kuid väljavaated on jätkuvalt ebakindlad. Neljandas kvartalis põhines kasv ettevõtete investeringuul põhivarasse ning vähesel määral ka valitsussektori kulutustel. Kasvu pidurdasid nii nõrk eratarbimine kui ka ekspordi kasvu aeglustumine. Ühendriikides ja Euroopas on nõudlus järsult vähenenud, kodumaise nõudluse nõrkust peegeldavad kiirenev tarbijahinna langus (eriti teenustesektoris) ja Jaapani olude kohta rekordiliselt kõrge tööpuudus (IV kvartalis 4,8; jaanuaris 4,9%). Seetõttu prognoositakse 2001. aastaks vaid ligikaudu 1%list majanduskasvu.

Jaapani finantskeskkonda on nõrgestanud eelkõige halvad laenud, aktsiaturu langus ning üldine ebakindlus majanduse väljavaadete suhtes, mida võimendavad poliitilised segadused. Keskpang on asunud aktiivselt finantskeskkonda parandama pangasektori likviidsuse tõstmisega. Senisest suurema hulga valitsuse väärtpaberite ostmine keskpanga poolt alandas rahaturu intresse. Valitsus omalt poolt kavandab aktsiaturgu ja finantssektorit tugevdavaid reforme.

Euroopa majandusruum

Europiirkonna ja Euroopa Liidu (EL) majanduskasv on viimase üheksa kuu jooksul aeglustunud. Esialgsel hinnangul suurenes SKP 2000. aastal vastavalt 3,4 ja 3,3%. Võrreldes 2000. a sügisega on 2001. a majanduskasvu prognoose alandatud 0,3...0,8 protsendipunkti võrra – 2,5...3%ni.

Majanduskasvu aeglustumine on seni suuresti tsükliline, peegeldades kõrgemaid intressimäärasid, kõrgeid energiahindu ja globaalse kaubavahetuse vähenemist. 2001. aastal kaalub kodumaise nõudluse suurenemine prognoosi kohaselt üles Ühendriikide ja Aasia majanduskasvu aeglustumise mõju. Kodumaist nõudlust tugevdavad 2001. aastaks kavandatud majanduspoliitilised meetmed – sealhulgas maksukoormuse alandamine, kuid ka näiteks avaliku sektori investeringute kasv ja tööturu reformide jätkamine.

Rahapakkumise kasvu ja inflatsiooninäitajad viitavad inflatsioonisurve nõrgenemisele. Võib arvata, et novembrikuu aastarvestuses 2,9%line harmoneeritud tarbijahinna tõus europiirkonnas oli selle tsükli kiireim. Jaanuaris langes see näitaja juba 2,4%le (ELis tervikuna 2,2%), kuigi alusinflatsiooni (energia ja toiduainete hindu mitte arvestav näitaja) tempo ei aeglustunud.

¹ Reaalkasvu muutis positiivseks hinnataseme langus, nominaalkasv oli siiski null.

Euroopa Keskpanga (EKP) hoiak on püsinud neutraalne: peamine rahapoliitiline intressimäär on endiselt 4,75%. Kui majanduskasvu aeglustumine USA-s ja Jaapanis peaks europiirkonna majandust ohustama, annavad EKPl tegevusvabadust nii kahanev inflatsioonisurve, veidi tugevnenud euro kui ka rahapakkumise kasvu aeglustumine.

Soome ja Rootsi majanduskasv oli 2000. aastal endiselt ELi keskmisest kiirem (vastavalt 5,7 ja 3,6%), kuid 2001. aastal see tõenäoliselt aeglustub. Ekspordi väljavaadete halvenemise ja investeringute aeglasema kasvu tõttu on tõenäoline SKP kasv 2001. aastal Soomes 4% ja Rootsis 2,6...3,1%. Majanduskasvu sõltumine enim kodumaisest nõudlusest võib vähendada nõudlust mõne Eesti allhankeettevõtte toodangu järele.

Konjunktuuriindikaatorid näitavad, et Rootsi tarbijat mõjutab rohkem aktsiaturg kui keskmise Mandri-Euroopa või Soome tarbija käitumine. Rootsi majapidamiste madal säästumäär tähendab seda, et aktsiahindade langusest tulenev jõukuse vähenemine võib mõjutada tarbimist sedavõrd, et majanduskasv alaneb veelgi.

Kiirema majanduskasvuga on Soomes kaasnenud ka kiirem hinnatõus kui Rootsis. Madalamate energiahindade tõttu on see siiski pidevalt aeglustunud – ca 3,5%lt 2,9%le. Rootsis tõusid tarbijahinnad novembrisse 1,3%lt veebruaris 1,6%le. Kiirenenud inflatsioonitempo mõju vähendamiseks tõstis Rootsi keskpang detsembris intressimäärasid 25 baaspunkti võrra – 4%le.

Arenevad riigid

2000. a II kvartal oli nii tööstus- kui ka arenevate riikide jaoks selle majandustsükli kõrgpunkt. Aasta teine pool suurendas veendumust, et Ühendriikide majanduskasvu väljavaated halvenevad ning 2001. a alguses on juba näha ka kasvu aeglustumise tulemusi. Arenevate turgude jaoks on seetõttu veelgi selgemalt välja joonistunud erinevad majandustsoonid – **USAst sõltuvais regioonides oli kasvuootuste kahanemine oluliselt järsem kui Euroopast sõltuvais arenevais riikides.** Euroopas on majanduskasv aeglustunud vähem ning see on säilitanud Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele stabiilsema väliskeskkonna.

Ladina-Ameerika riigid on toibumas majanduskasvu kiirest langusest 2000. a III kvartalis. Jaanuarikuu andmed kinnitavad seda väidet. Kõige stabiilsem on areng Brasiilias, kellelt oodatakse tänava 4,2%list majanduskasvu ning inflatsiooni- ja tööpuuduse taseme jätkuvat alanemist. Argentinale on jätkuvalt probleeme avaliku sektori suure eelarve defitsiidi ja võlakooormaga, ülehinnatud valuuta ja poliitilise ebastabiilsusega, kuid Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) laenupakett on otseselt ohtu majandusele vähendanud.

Aasia arenevate riikide majanduse areng on alates 2000. a III kvartalist kiiresti aeglustunud ning tänava oodatakse regioonis 5,7%list SKP kasvu (2000. aastal oli kasv 7,5%). Oma osa mängivad siin vähenev välisnõudlus ning kaubandustingimuste märkimisväärne halvenemine – sisseveetava nafta hinna tõus ja väljaveetavate elektroonikatoodete hinna langus. Finantssektor jääb endiselt nõrgaks kuni suurettevõtteid, sh panku pole põhjalikult restruktureeritud. Riikide suur võlakooorm ning üliväike inflatsioon jätavad fiskaal- ja rahapoliitikalike vähe võimalusi majanduse arengut ergutada.

Kesk- ja Ida-Euroopa riigid

Kesk- ja Ida-Euroopa (KIE) riigid ei sõltu suures osas otseselt Ameerika Ühendriikidest ning seetõttu on nad suutnud oma majanduskasvu väljavaated järgmisteks aastateks säilitada. KIE

riikide majanduse arengus mängib olulist rolli Euroopa ning seetõttu on oluline, et USA majanduskasvu järsu aeglustumise mõju Euroopale oleks võimalikult väike. 2000. a III ja IV kvartalis avaldas väliskeskonna muutumine siiski oma mõju ning majandus- ja tööstustoodangu kasv oli oodatust väiksem.

Poolas oli SKP kasv IV kvartalis vaid 2,4%. 2000. a majanduskasvuks on Poola statistikaamet hinnanud 4,1% ehk sama palju kui 1999. aastal. Kõrged intressimäärad on sisenõudluse kasvu järsult aeglustanud, hinnatõus alanes 2001. a jaanuaris aastaarvestuses 7,4%ni (2000. a juulis oli veel 11,6%), reaalpalka kasv on peatunud ning elanike säästmiskaldumus suurenenud. Kõrged intressimäärad soodustavad raha hoiustamist ning takistavad investeringuid. Nõudluse vähenemine on mõjunud hästi jooksevkonto puudujäägile, mis impordi kasvu aeglustumise tõttu on kahanenud. 2000. aastal oodatakse Poolas jooksevkonto defitsiidiks 6,2% SKP suhtes (märtsis ulatus see veel 8,3%ni).

Tšehhimaal majanduskasv oli III kvartalis suurem kui oodati (2,2%), aastakasvuks hindab RVF 2,8%. Suurenev nõudlus, impordihindade tõus ja ülehinnatud koruna on põhjustanud jooksevkonto puudujäägi suurenemise, mis 2000. aastal ulatus esialgsel hinnangul 5%ni SKP suhtes.

Ungarile oodatakse 2000. aastal 5,3%list majanduskasvu. Tööstustoodangu kasv aasta lõpus aeglustus, kuid oli siiski suhteliselt kiire – võrreldes 1999. a novembri-detsembriga 12–14%. Sisenõudlust toetavad nii raha- kui ka eelarvepoliitika. Keskpang on viimastel kuudel alandanud intressimäärasid 125 baaspunkti võrra ning eelarve puudujäägiks on 2000.–2001. aastal planeeritud 3,2% SKP suhtes. Lisaks neile stiimulitele soodustab nõudlust ka 2001. a algusse planeeritud järsk miinimumpalga ning riigiametnike palga tõus. Probleemiks on kõrge inflatsioonitase, mis viimastel kuudel on püsinud aastaarvestuses 10% lähedal ning mille ohjamine sõltub keskpanga piiratud vahendeid arvestades suure osas fiskaalpoliitikast.

Lätis oli majanduskasv 2000. a IV kvartalis 8,7%. Riigi statistikaameti hinnangul tuleb SKP aastaseks reaalkasvuks 6,6%. Majanduskasv toetub peamiselt kaubanduse, transiitvedude ja äriteenuste kiirele arengule. Tööstustoodang suurenes IV kvartalis võrreldes 1999. a sama ajaga 3,4%. 2000. aastal suurenesid võrdselt 12% nii eksport kui ka import, kõige olulisem väljaveoartikkel oli jätkuvalt puit. Puitu ja puidutooteid veeti 2000. aastal välja 12,6% enam kui aasta varem. Aasta teist poolt iseloomustas inflatsioonitempo langus. Aastane hinnatõus oli 2,7%, 2001. a jaanuaris oli see näitaja aastaarvestuses vaid 1,3%. Olulist rolli mängisid nii nafta odavnemine maailmaturul 2000. a lõpus kui ka toiduainete hinnatõusu aeglustumine.

Leedus kiirenes majanduskasv 2000. a teisel poolel – III kvartalis mõõdeti SKP reaalkasvuks 3,1%, IV kvartali oodatav kasv on 4,7%. Aastakasvuks prognoosib RVF 2,7%. Aasta lõpus kiirenes areng tööstuses, mis oli koos ekspordiga Leedu majanduse peamine kasvutegur. Ülimadal inflatsioonitase (2000. aastal tõusid hinnad 1%) näitab vähest sisenõudlust. 2001. a jaanuaris 12 kuu tarbijahinnad Leedus hoopis langesid 0,3%.

Venemaa

Venemaa jaoks oli 2000. aasta majanduslikus mõttes väga hea: SKP kasvuks mõõdeti 7,5% ning tööstustoodang suurenes 9%. 2000. a IV kvartali lõpus langenud ning 2001. a esimese kahe kuu jooksul stabiilsena püsinud nafta maailmaturu hind võib tänavusi majanduskasvu ootusi pisut kärpida. Ka on eelmise aasta näitajad tugevaks võrdlusbaasiks, mistõttu 2001. aastal ei pruugi kasv tulla nii suur. Hinnatõusuks kujunes 2000. aastal 20,8%, kuigi eelarves oli planeeritud 18%. Vaatamata kõrgele inflatsioonitasemele kasvasid elanike reaalsissetulekud üle 9% ning see tugevdas 1998. a finantskriisist toibuvat sisenõudlust.

Arenenud riikide finantsturud

Valuutaturgudel toimuvat mõjutas 2000. a novembri lõpust 2001. a veebruari lõpuni riikide erinev majanduskasv ja muutused selle väljavaadetes. **Kolme suurema majanduspiirkonna valuutadest osutus tugevaimaks euro**, mis tugevnes dollari suhtes 5,8% (vt tabel 2.2). See oli paljuski seotud Ühendriikide oodatust nõrgemate majandusnäitajatega ja samas ka levinud arusaamaga, et europiirkond jääb USA mõjule suhteliselt immuunseks. Jeen aga, vastupidi, nõrgenes dollari suhtes 6,3%, kuna globaalse tööstuskasvu aeglustumine mõjutas negatiivselt Jaapani ekspordile orienteeritud majandust ja selle kasvuväljavaateid.

Tabel 2.2. Põhivaluutade kursimuutused

	30.11.00	28.02.01	Muut
JPY / USD	110,38	117,37	6,3%
USD / EUR	0,8729	0,9235	5,8%
USD / GBP	1,4251	1,4455	1,4%

Aktsiaturgudel jätkus viimasel kolmel kuul nõrgenemistrend, kusjuures laiema turukapitalisatsiooniga indeksitest langes enim Jaapani aktsiaindeks (12%; vt tabel 2.3). See on kooskõlas Jaapani ettevõtete toodangu kasvu aeglustumise, finantssektori probleemide ja poliitilise segadusega. USAs langes kõrgtehnoloogiafirmade aktsiaid enam sisaldav Nasdaq'i koondindeks tervelt 17,1% – viide sellele, et kasvuprobleemid on enim kontsentreerunud tehnoloogiasektorisse. Europiirkonna aktsiaindeks Eurotop 300 langes 7,7%.

Tabel 2.3. Suuremate aktsiaturgude indeksid

	30.11.00	28.02.01	Muut
Ameerika Ühendriigid (S&P 500)	1 314,95	1 239,94	-5,7%
Ameerika Ühendriigid (Nasdaq'i koondindeks)	2 597,93	2 151,83	-17,1%
Jaapan (Nikkei 225)	14 648,50	12 883,50	-12,0%
Saksamaa (DAX)	1 547,38	1 428,55	-7,7%
Suurbritannia (FTSE 100)	6 142,20	5 917,90	-3,7%

Võlakirjaturgudest toimusid kõige olulisemad sündmused Ühendriikides, kus kogutoodangu kasv aeglustus järsult ja majanduslanguse oht suurenes. Vastuseks sellele alandas USA Föderaalreserv jaanuaris baasintressi kahel korral, kokku 100 baaspunkti võrra. Levinud arvamuse kohaselt jätkub rahapoliitika lõdvendamine ka järgnevatel kuudel, mistõttu lühiajaline intressimäär langes viimasel kolmel kuul kokku 135 baaspunkti võrra ja 10 aasta intress 57 baaspunkti võrra (vt tabel 2.4). Kuna majanduskasvu aeglustumine ei piirdunud USAga, vaid oli omane ka Jaapanile ja europiirkonnale, siis langesid lühiajalised intressid ka seal, kuigi vähem. Pikaajalised intressid langesid samuti kõigis vaadeldud regioonides, kuid kõige rohkem Ühendriikides.

Tabel 2.4. Suuremate võlakirjaturgude intressid

	3 kuu intress			10 aasta intress		
	30.11.00	28.02.01	Muut (baaspunkti)	30.11.00	28.02.01	Muut (baaspunkti)
Ameerika Ühendriigid	6,20	4,85	-135	5,47	4,89	-57
Jaapan	0,41	0,21	-20	1,62	1,35	-27
Europiirkond	4,79	4,67	-12	5,00	4,75	-25
Suurbritannia	5,75	5,54	-21	4,88	4,80	-8

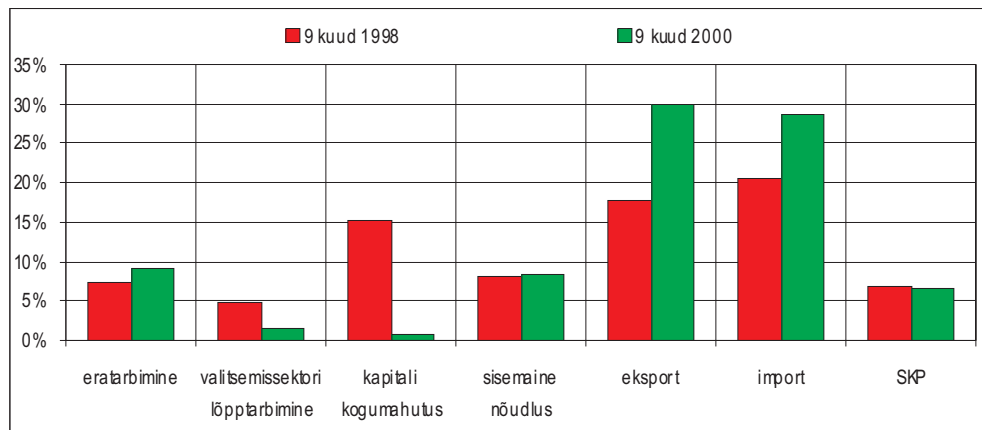
Tooraineturul oli positiivseks sündmuseks nafta hinna langus (kokku 19%), mis nõrgendas inflatsioonisurvet arenenud riikides. 2001. a veebruari lõpuks maksis nafta 27 dollarit barrel. Majanduskasvu aeglustumine aitas toormehindade langusele kaasa. CRB indeks vähenes 3,5%.

EESTI MAJANDUS

Sisemaine nõudlus

Eratarbimine ja investeeringud

Sisenõudluse suurenemine toetub jätkuvalt üha tugevamini eratarbimisele, mille reaalkasv suurenes 2000. aasta III kvartalis rekordilise 11,9%ni, ületades kogu lisandväärtuse kasvu juba ligi 5 protsendipunktiga (vt joonis 2.1). Väikese lisandväärtuse tõttu ei ole ekspordi kasvu mõju SKPle enam nii suur kui varem.

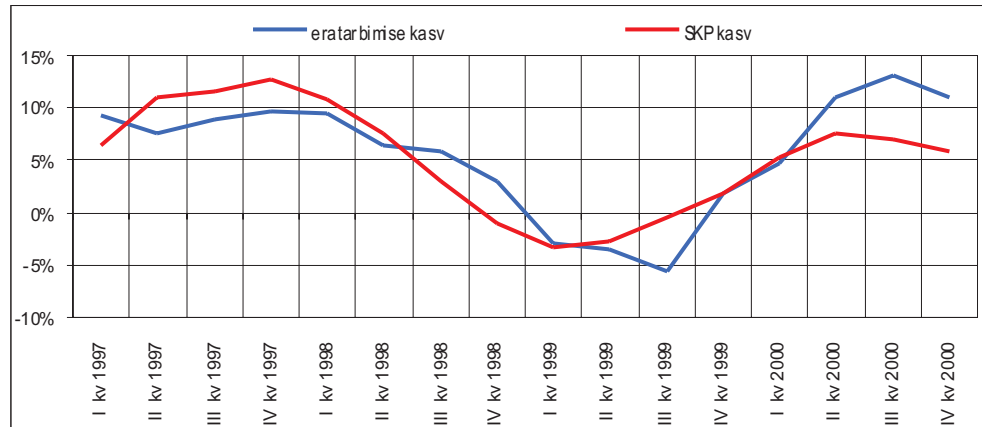

Joonis 2.1. SKP ja selle tarbimispoolsed komponendid majanduslanguse eel ja järel

Eratarbimist ergutas nominaalpalga aastakasvu püsimine 10% piirimail ning II ja III kvartalis taas suurenenud hõive. Pangasektori suure likviidsuse tõttu olid ka laenu- ja liisingutingimused 2000. aastal kõigi aegade soodsaimad, ent tarbimisse ei lisandunud seeläbi märkimisväärselt rohkem raha kui 1999. aastal. Pigem avaldas võimalus laenuraha kasutada tarbimiskindlust suurendavat psühholoogilist mõju. Tarbimiskulutuste ennakkasvu võrreldes palgafondiga finantseeriti osaliselt ka suurenenud ettevõtlustulust.

Uued tarbimist soosivad tooted laenu- ja liisinguturul, jaekaubanduse müügi- ning käibemaksu laekumise andmed lubavad eeldada, et **tarbimine suurenes SKPst kiiremini ka 2000. a IV kvartalis** (vt joonis 2.2). Pangalaenu- ja liisingu roll eratarbimise rahastamisel oli suurim siiski III kvartalis, 2000. a lõpul ja 2001. a algul selle osatähtsus vähenes. Majanduse tasakaalu seisukohalt ja ajutiselt kiireneva inflatsioonitempo tingimustes on seetõttu oluline see, milliseks kujuneb edaspidi ettevõtete palgadünaamika. **Palkade uus kiire tõus niigi suhteliselt ekspansiivses keskkonnas seaks ohtu nii sise- kui ka välisasakaalu.**

Oodatud investeerimisaktiivsuse kasvu ei toimunud ka 2000. a III kvartalis. Investeeringud põhivarasse olid püsihindades kõigest 0,7% suuremad kui 1999. a samas kvartalis, mistõttu

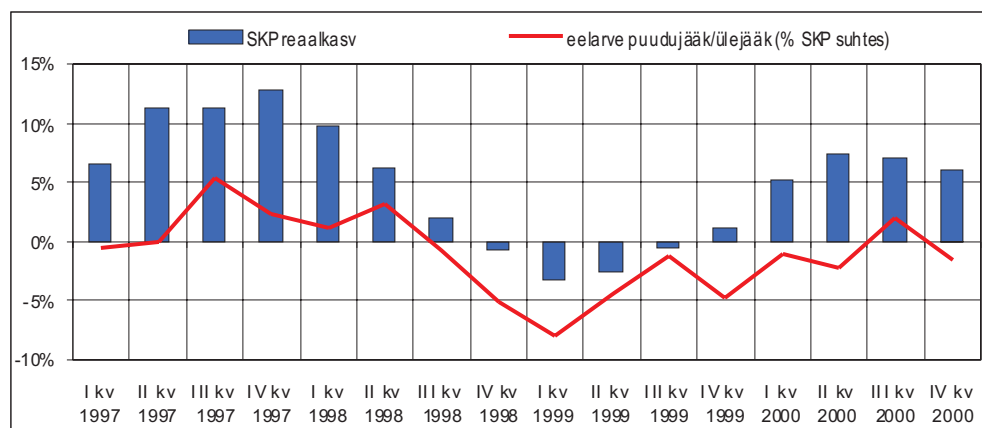

Joonis 2.2. Eratarbimise ja SKP 12 kuu reaalkasv

nende suhe SKPsse langes ajalooliselt madalaimale tasemele – ligikaudu 22%le. Vähesed kapitalimahutused on seda üllatavamad, et finantseerimistingimused ja üldine majanduskeskkond olid varasemast ajast märksa soodsamad. Näiteks oli ettevõtete maksustamiseelne kasum III kvartalis 14% suurem kui II kvartalis ning 80% suurem kui 1999. a III kvartalis. Seega toetub majanduskasv jätkuvalt varasematele investeeringutele ning (vähemalt esialgu) väiksema kapitalivajadusega allhanketööstusele. Teravalt on aga päevakorral küsimus, kas praegustest investeeringutest piisab jätkusuutliku majanduskasvu tagamiseks.

Avalik sektor

Kuigi 2000. aasta kokkuvõttes saavutas valitsus enamiku kavandatud fiskaalpoliitilisi eesmärke, leidis aasta lõpus aset mõningane eelarvepoliitika lõdvenemine. Tänu paremale maksulaekumisele ja kulutuste jäämisele aasta kokkuvõttes reaalmahult praktiliselt 1999. a tasemele, suudeti keskvalitsuse eelarve puudujääki märkimisväärselt vähendada. **Kokkuvõttes ulatus valitsus-sektori eelarve puudujääk 2000. aastal -0,7%ni SKP suhtes (vt joonis 2.3). Üle 40% sellest moodustas kohalike omavalitsuste eelarve defitsiit.**

Joonis 2.3. SKP reaalkasv ja üldvalitsuse eelarve saldo

Suurimaks ohuks koondelarve tasakaalule ongi kujunemas kohalike omavalitsuste laenudele rajatud investeerimiskavad ning reaalseid olusid eirav surve pensionide tõstmiseks. Keskvalit-

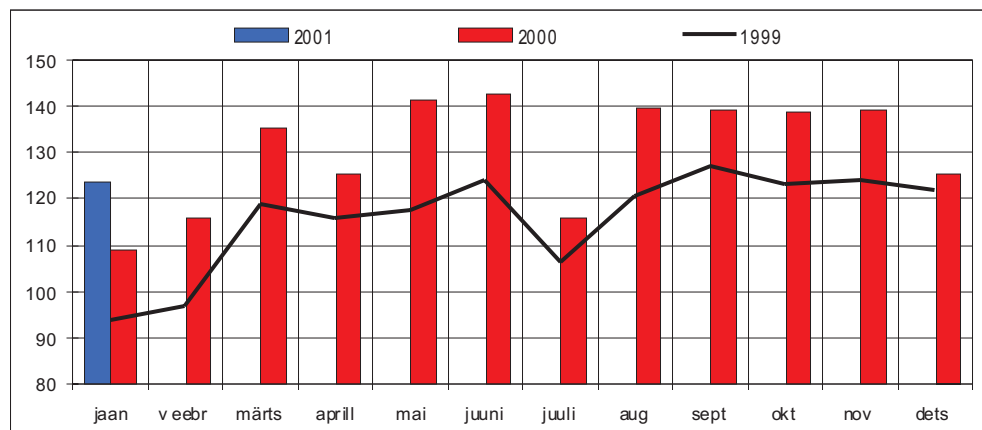
suse võimalusi tasakaalustada teiste valitsustasandite eelarvepoliitika lõdvenemist piirab see, et kaugsoojusenergia käibemaksumäära tõstmine lükati edasi. Lisaks pole välistatud, et infrastruktuuri ettevõtete erastamisest saadav raha ning 1998. aastal pankrotistunud pankadesse "kinni jäänud" summade osaline laekumine tekitab soovi suurendada ka keskvalitsuse kulusi. Ehkki oodatava suhteliselt kiire majanduskasvu ja järgnevaiks aastaiks planeeritud struktuursete reformide tõttu saab 2001. a eelarve tasakaalu endiselt vaadelda üksnes miinimumeesmärgina, võib ka selle saavutamine nõuda täiendavaid meetmeid.

Sisemaine sääst

Eratarbimise eeliskasvust SKP ees tingitud kodumajapidamiste säästu vähenemise kompenseeris ettevõtete tõhus kontroll jooksevkulude üle ning kasumlikkuse suurenemine. Eelarve jooksevkulude jäämine 1999. a tasemele tähendas ka, et valitsussektori sääst suurenes. Seejuures on märkimisväärne, et keskmisest kiiremini kasvas kasumlikkus välisnamusosalusega ettevõtetes. See omakorda suurendas residentide (potentsiaalseid) kohustusi välisinvestorite ees ning avaldas negatiivset mõju Eesti majanduse välistasakaalule.

Sisemaine pakkumine

2000. aasta kokkuvõttes suurenes töötleva tööstuse toodangu reaalmahut 11,8% (vt joonis 2.4), ületades ka kriisieelse 1998. a taseme. Sisenõudluse kiire kasv aitas hoida ka püsivalt kõrget käivet ning kasumit teenustesektoris. **Seetõttu jäi ka 2000. a IV kvartalis SKP reaalkasv 6% piireesse.** 2001. a jaanuaris-veebuaris jätkus töötlevas tööstuses kiire kasv (9,8% võrreldes 2000. a sama ajaga). See sisendab optimismi, et saavutatud kasvutempo püsib.

Joonis 2.4. Töötleva tööstuse toodangu müük püsivhindades (% jaanuar 1997 = 100)

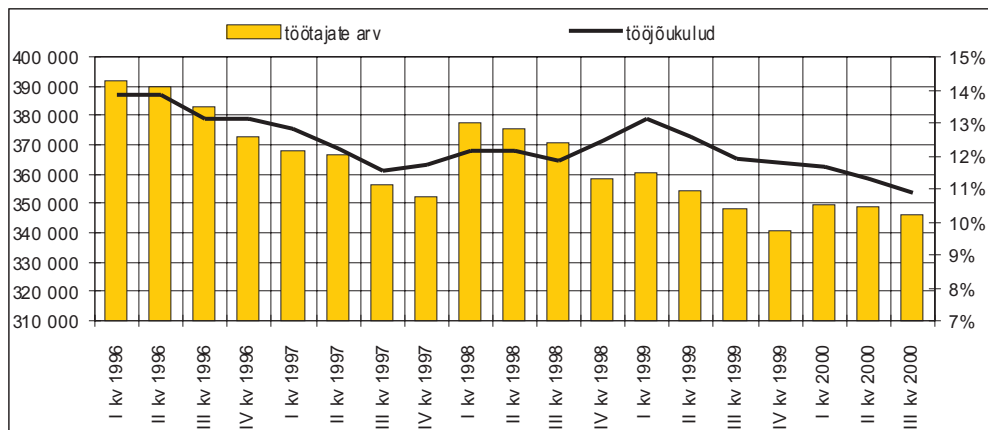
Tööstusharudest oli kogu 2000. aasta jooksul kasv ühtlaselt suur **masinate ja seadmete tootmises** (aastakasv 51,3%), **paberitööstuses** (40,2%) ning **metallitoodete valmistamises** (19,1%). Tänu Euroopa Liidu (EL) suurenenud ekspordikvootidele ning osa ELi riikide toodangu ekspordisubsiidiumide ärajäämisele ületas ka Eesti **toiduainetööstus** aasta kokkuvõttes 1999. a taseme. Püsiv kasv toimus eelkõige aasta teisel poolel, pärast ELi väljaveokvootide suurenemist piimatööstuses.

Toorme varumise ebarahuldav infrastruktuur piiras aga aasta lõpukuudel mahult teise ekspordiharu – **puidutööstuse** arengut. Ettevõtete ja eraisikute sissetulekute kasv ning hoogustunud

ehitustegevus naaberriikides suurendasid seevastu jõudsalt töömahtu **ehitussektoris** (k.a ehitusmaterjalitööstus). Ehitusmahu jõudmine III ja IV kvartalis rekordilisele tasemele viitab loodetavasti sellele, et ka investeeringud põhivarasse suurenesid varasemast kiiremini.

Varasemate perioodidega võrreldavalt toetas 2000. a III kvartalis majanduskasvu ka **teenindussektor**. See põhines aga enamasti siseturule ning eratarbimisele orienteeritud tegevusvaldkondadel. Kolmanda kvartali lõpus alanud veoteenuste ekspordi vähenemine jätkus kuni aasta lõpuni, näidates esimesi taastumise märke alles detsembris. Seetõttu IV kvartalis veondusettevõtete poolt loodud lisandväärtuse kasv pidurdus ning veoteenuste ekspordi reaalmaht ulatus üksnes 1999. a lõpu tasemele. Sisenõudluse kasv peegeldus kogu aasta jooksul aga jaekaubanduse, toitlustuse ja majutusteenuste jõudsas suurenemises.

Tööturгу iseloomustavate näitajate põhjal toetub kriisijärgne majanduskasv üha tugevamini suhteliselt väikese töömahukusega sektoritele ning kasvavale tootlusele. **2000. aastat iseloomustas varasemast madalam tööhõive tase ning vaatamata nominaalpalga suhteliselt kiirele kasvule ka tööjõukulude pidev kahanemine ettevõtete netokäibes** (vt joonis 2.5). Kui majanduskasvu perioodil peaks hõivet suurendama eelkõige just nõudluse kasv teenustesektoris, siis Eestis see reegel madala keskmise elatustaseme tõttu vähemalt esialgu veel ei kehti. Seepärast kasvas tootlikkus 2000. aastal palgast kiiremini kogu majanduses ning tööpuuduse kiiret vähenemist pole lähiajal oodata.

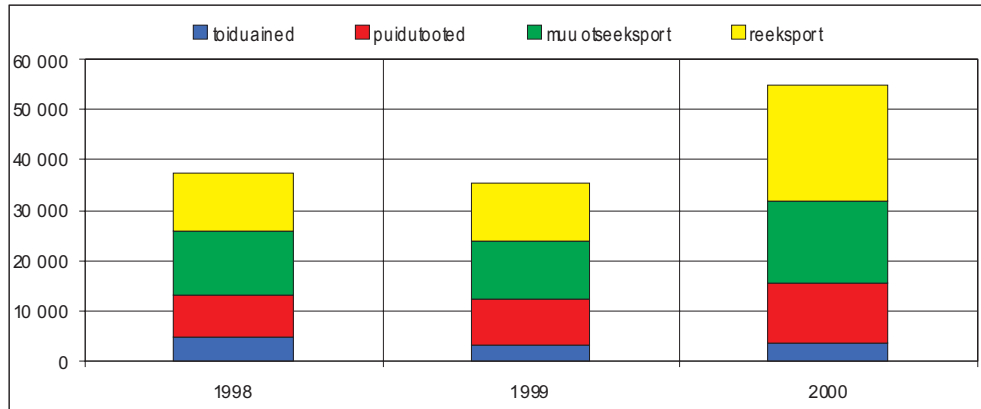

Joonis 2.5. Eesti ettevõtete töötajate arv (vasak skaala) ja tööjõukulud (% netokäibest, parem skaala)

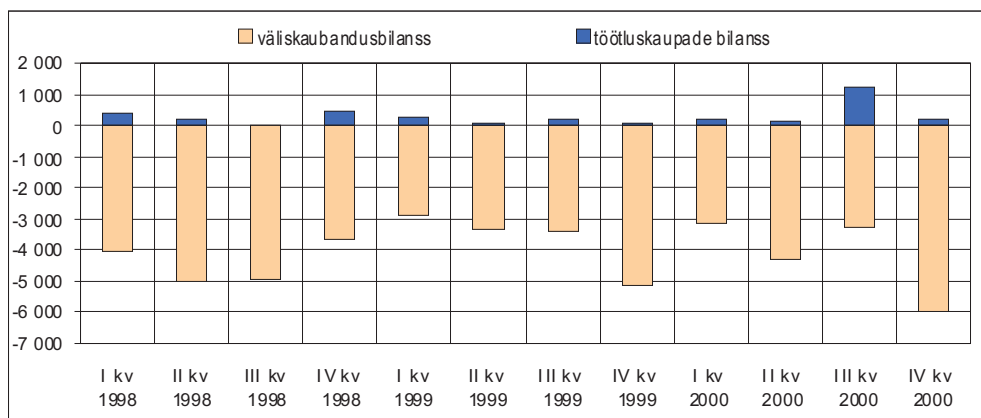
Välissektor

Soodsast välismajanduskeskkonnast tingitud ekspordi kasv püsis kõrge, ligi 50%lisel tasemel kuni 2000. a lõpuni. Kuigi allhanketööstuse osa Eesti väliskaubanduskäibes küünib juba ligi 40%ni (vt joonis 2.6), on selle loodud lisandväärtus endiselt väike. 2000. aastal ulatus töötluskaupade sisse- ja väljaveo bilansi maht vaid 2,1%ni SKP suhtes (vt joonis 2.7), mis majanduskasvu aspektist on veidi kõrgem 1999. a tasemest.

Kui 2000. a esimese üheksa kuu jooksul mõjutas impordi mahtu peamiselt kaupade töötlemine Eestis, siis aasta lõpus suurenes oluliselt ka kaupade sissevedu vabaks ringluseks. Lisaks eratarbimisele suurendas sisenõudlust ka investeeringute kasvu kiirenemine. Kokkuvõttes avaldasid need välistasakaalule negatiivset mõju. Kuigi koos veoteenuste ekspordi pidurdumisega ületas jooksevkonto puudujääk aasta kokkuvõttes 1999. a taseme (6,8% SKP suhtes),

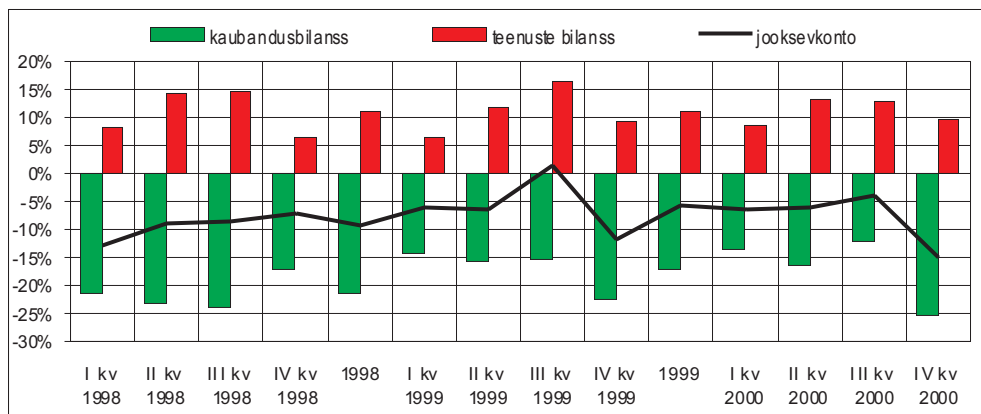
Joonis 2.6. Kaubaekspordi struktuur (mln kr)

Joonis 2.7. Kaupade ekspordi ja impordi saldo (mln kr)

oli selle struktuur varasemast erinev. Peamiselt endiselt madala investeerimistaseme tõttu jäi kaupade ja teenuste bilansi puudujääk SKP suhtes väikseimaks alates 1993. aastast.

Ettevõtete (sh välisosalusega ettevõtete) kasumlikkuse kasv ning selle arvel peamiselt majandustegevusse tehtud reinvesteeringud kajastusid maksebilansi tulude konto negatiivses saldoses, mis moodustas aasta kokkuvõttes üle poole jooksevkonto puudujäägist (vt joonis 2.8 ja Tulude konto mõju jooksevkontole aastail 1993–2000, lk 21–22).

Joonis 2.8. Jooksevkonto ja tema komponendid (% SKP suhtes)